

ЗАТВЕРДЖЕНО

Методичною радою Київського міського
центру соціальних служб

Протокол № 2 від 08 травня 2025р.

**Методичні рекомендації
з організації та проведення творчих майстер класів
для дітей та молоді з інвалідністю**

Рекомендації розроблені для фахівців із соціальної роботи, соціальних менеджерів, які працюють у районних в місті Києві центрах соціальних служб та надають послуги дітям та молоді з інвалідністю, а також залучених спеціалістів дотичних до організації творчих майстер класів для дітей та молоді з інвалідністю, з метою покращення організації творчих майстер класів у центрах соціальних служб та надання якісних соціальних послуг отримувачам послуг мережі центрів соціальних служб.

Актуальність

Діти та молодь з інвалідністю мають такі ж права, як і всі інші, включаючи право на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та участь у суспільному житті. Однак, через наявні бар'єри в доступі до цих прав, вони часто стикаються з дискримінацією та соціальною ізоляцією.

Забезпечення рівності прав дітей та молоді з інвалідністю та необхідність створення інклюзивного середовища, де кожен має рівні можливості для розвитку, навчання та соціальної інтеграції є важливими у роботі з даною категорією. Задля цього пріоритетним є додержання норм законодавства, спрямованих на забезпечення рівності прав дітей з інвалідністю, підтримки їх сімей, отримання ними необхідної фінансової, психологічної та соціальної допомоги. Основними нормативними документами, які регулюють соціальний захист осіб з інвалідністю є:

Закон України від 21 червня 2001 року № 2558-III «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».

Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII «Про соціальні послуги».

Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні».

Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III «Про охорону дитинства».

Закон України від 16 грудня 2009 року № 1767-VI «Про ратифікацію Конвенції про права осіб з інвалідністю і Факультативного протоколу до неї».

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 р. № 374-р «Про затвердження плану заходів на 2025—2026 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року».

Виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, інших міжнародних документів, що відображають світові стандарти з інклюзії, соціального захисту та охорони здоров'я дітей, ратифікованих Україною, визначили стратегічну мету в освіті

осіб з особливими потребами, спрямовану на їх соціалізацію шляхом розвитку інклюзивного освітнього середовища.

Відповідно до Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

Спеціалісти центрів соціальних служб міста Києва здійснюють комплексну соціальну роботу із столичними родинами, які одержують практичну підтримку в подоланні складних життєвих обставин. Це родини, в яких виховуються діти та молодь з інвалідністю, родини у кризі, які перебувають у зоні посиленої уваги фахівців із соціальної роботи.

Проведення творчих майстер класів для дітей та молоді з інвалідністю має надзвичайно велике значення як з точки зору розвитку особистості, так і з боку соціальної інтеграції. Вони сприяють:

- Розвитку емоційної виразності та самовираженню. Творчість (малювання, ліплення, музика тощо) допомагає дітям з інвалідністю виражати свої почуття, думки й переживання, особливо коли вербальна комунікація обмежена. Це знижує рівень тривожності, сприяє самопізнанню й покращує емоційний стан.

- Покращенню моторики та когнітивних навичок. Майстерні включають дрібну моторику (наприклад, робота з пензлем, пластиліном), що корисно для фізичного розвитку. Також вони стимулюють мислення, уяву, здатність планувати та вирішувати завдання.

- Соціалізації та інклюзії. Творчі заняття — це безпечне середовище для спілкування та взаємодії. Вони сприяють розвитку соціальних навичок, вчать працювати в команді, чути інших і проявляти ініціативу, а також розвивають самостійність дитини. Це особливо важливо для дітей, які можуть відчувати ізоляцію.

- Підвищенню самооцінки та віри у власні сили. Коли дитина створює щось власноруч — картину, виріб, пісню — вона відчуває гордість, незалежно від результату. Це дає відчуття успіху, стимулює прагнення до нових досягнень.

- Розкриттю талантів і потенціалу. Діти з інвалідністю часто мають унікальне бачення світу. Творчі майстерні допомагають розкрити приховані таланти, які можуть стати джерелом самореалізації в майбутньому.

- Залученню батьків і спільноти. Такі заходи часто об'єднують батьків, педагогів і волонтерів, формуючи підтримувальне середовище навколо дитини. Це сприяє глибшому розумінню її потреб і зміцнює взаємозв'язки.

Організація творчих майстер класів для дітей та молоді з інвалідністю потребує особливої уваги до інклюзивності, безпеки та індивідуального підходу. Враховуючи досвід організації майстер класів «Писанкове Воскресіння» Київським міським центром соціальних служб спільно з Київським міським методичним центром закладів культури та навчальних закладів протягом 2023-2025 рр., варто врахувати наступні аспекти щодо організації заходів як для фахівців із соціальної роботи так і викладачів мистецьких шкіл.

Учасники заходу

Учасниками заходів можуть стати отримувачі послуг мережі центрів соціальних служб або потенційні отримувачі, які в силу особистих причин не стали на облік за рішенням Управління соціальної та ветеранської політики. Адже заходи проводяться для посилення надання послуг мережі центрів соціальних служб та посилення прихильності в отриманні соціальних послуг.

Мотивація учасників до участі у заході відіграє важливу роль у створенні атмосфери та зацікавленості самих учасників у заході. Для участі варто врахувати вік учасників, їх особливості та тип порушення. Це надасть загальне уявлення про учасників, можливість відповідно реагувати на потреби дитини та створити комфортні умови для проведення заходу.

Якщо деякі учасники або вся група має тяжкі порушення, фахівцю із соціальної роботи рекомендовано залучити до заходу волонтерів або інших спеціалістів для допомоги під час проведення творчих майстер класів.

Рекомендації до підготовки та оформлення локації

Вибір доступного місця для проведення заходу має вирішальне значення для забезпечення безбар'єрності та створенні позитивного досвіду для всіх учасників.

Локація повинна бути облаштована всім необхідним для проведення заходу, що включає: столи, стільці з розрахунку до кількості учасників, доступ до води, вбиралень. Приміщення має бути зручним для пересування дітей на кріслах колісних або з іншими порушеннями опорно-рухового апарату. Повинні бути доступні туалетні кімнати, вхід без перешкод, широкі проходи за можливості. Задовольняючи ці потреби організатори заходів створюють середовище, де різні люди можуть повноцінно брати участь у події, руйнуючи бар'єри та сприяючи рівності.

Якщо місце проведення надає інша громадська організація чи заклад, відповідальний спеціаліст має проконтролювати та підготувати відповідно приміщення для проведення майстер класу.

У період воєнного стану організація заходів можлива за наявності укриттів у приміщенні або у пішій доступності, відповідно до особливостей учасників заходу. Тому вибір приміщення має здійснюватися з урахуванням безпекових норм для учасників заходу. А також важливим є розуміння того, що деякі елементи заходів, які раніше були цілком комфортними, зараз можуть стати тригером до погіршення психоемоційного стану гостей або учасників, як-от: гучні раптові звуки, звук сирени та ін.

Більше інформації про організацію заходів з повагою та увагою до учасників можна дізнатись у посібнику «Гайд безбар'єрних подій», який створено у межах ініціативи першої леді Олени Зеленської «Без бар'єрів». Скачати можна за посиланням <https://surl.li/gbsnxq>.

Рекомендації для спеціаліста відповідального за координацію проведення творчих майстер класів

До початку заходу:

Визначити організаторів та співорганізаторів заходів на підставі листа партнерської організації або за визначенням Календарного плану КМЦСС на місяць.

Оформити та направити інформаційні листи щодо організації та проведення запланованого заходу надавачам соціальних послуг (мета, цільова аудиторія, необхідність визначення відповідальної особи від структури, списки учасників відповідно затвердженій форми, місце проведення заходу, безбар'єрні умови заходу чи їх елементи).

Підготувати наказ про проведення заходу та додатки до нього, що включає графік проведення заходів з надавачами соціальних послуг, план проведення заходів, списки учасників заходів та звіт про проведені заходи.

Залучати додаткові ресурси для організації і проведення заходів у вигляді заохочень для учасників (за можливості).

Під час проведення заходу:

Зустріти організаторів заходу та залучених до його організації (відповідальний спеціаліст, викладачі мистецтва, волонтери, співорганізатори та ін.)

Отримати згоду від батьків або осіб, які їх замінюють про здійснення фото-відео зйомки під час заходу.

Оголосити початок заходу, його організаторів, мету проведення.

Провести інструктаж дій у разі надзвичайних ситуацій.

Здійснити інформування батьків або осіб, які їх замінюють щодо можливостей участі дітей у адаптаційних заходах, що організовуються Київським міським центром соціальних служб.

Рекомендації для фахівців із соціальної роботи відповідальних за організацію творчих майстер класів

До початку заходу:

Скласти список залучених до проведення заходу, визначити їх обов'язки під час проведення заходу.

Скласти список учасників заходу з врахуванням всіх особливостей дитини.

У разі потреби залучити до проведення заходу психологів, волонтерів та інших фахівців.

У разі залучення волонтерів – провести інструктаж по роботі з дітьми та молоддю з інвалідністю.

Визначити місце проведення заходу з врахуванням потреб учасників заходу.

Повідомити учасників про місце проведення заходу та скласти можливі маршрути до місця проведення заходу.

У разі, якщо приміщення не пристосоване для осіб з інвалідністю в достатній мірі фахівець із соціальної роботи має повідомити про це батьків або осіб, які їх замінюють та дати можливість самостійно приймати рішення та обирати для себе кращі варіанти участі у заході.

Підготувати приміщення до проведення заходу.

Узгодити дату та час проведення заходу з відповідальним за координацію заходів.

Залучати додаткові ресурси для організації і проведення заходів у вигляді заохочень для учасників (за можливості).

Надати роз'яснення викладачам мистецьких шкіл про особливості учасників майстер класу.

Під час проведення заходу:

Бути присутнім від початку до завершення заходу.

Організувати зустріч та реєстрацію учасників за попередніми списками учасників заходу.

Створити доброзичливу, спокійну атмосферу для надання психоемоційної підтримки дітям та їх батькам або особам, які їх замінюють.

Організувати місце для батьків або осіб, які їх замінюють, для очікування дітей, надавати консультації відповідно до запитів.

Після проведення заходу:

Залишити локацію, де проводився творчий майстер клас у чистоті.

Висвітлити інформацію про проведений захід у соціальних мережах закладу.

Проаналізувати проведений захід та визначити подальші дії у роботі з родинами.

Рекомендації для викладачів мистецьких шкіл відповідальних за проведення творчих майстер класів

До початку заходу:

Перед початком проведення заходу ознайомитися зі списком учасників заходу, зв'язатися з фахівцем із соціальної роботи відповідальним за організацію творчого майстер класу та уточнити особливості дітей (ступінь самостійності учасників у виконанні завдань майстер класу).

Викладачі мають володіти навичками інклюзивного викладання, а програма заходу повинна враховувати індивідуальні можливості дітей.

Визначення виду майстер класу здійснюється відповідно до потреб учасників заходу з можливістю вибору одного з трьох варіантів (до прикладу малювання, ліплення, аплікація)

Врахувати кількість залучених педагогів до процесу проведення майстер класу, що покриватиме потребу в увазі до кожного учасника.

Використовувати такі матеріали, які будуть безпечними для учасників (нетоксичні, легкі в користуванні матеріали). Уникати самовільного використання ножиць та інших гострих предметів учасниками. За потреби забезпечити учасників спеціальними пристроями (наприклад: фіксатори для пензлів або збільшені інструменти).

Забезпечити необхідними матеріалами (олівці, фарби та ін.) кожного учасника.

Використовувати малюнки, схеми, приклади.

Уникати маленьких деталей у плануванні творчого майстер класу.

За 30 хв. до початку заходу підготувати робочі поверхні та після завершення роботи залишити місце у чистоті.

Під час проведення заходу:

Використовувати чіткі інструкції та структуру (короткі, зрозумілі фрази). Повторювати ключові моменти, супроводжувати словами свої дії.

Зосереджувати увагу на прояві творчості у учасників, давати вибір у використанні кольорів, деталей.

Важливими аспектами для успішної роботи з дітьми та молоддю з інвалідністю можна визначити:

- спостережливість та гнучкість (вміння помічати індивідуальні потреби, зміни в поведінці, реакції на завдання; готовність змінювати підхід, завдання чи темп залежно від дитини);
- вміння адаптувати навчальні матеріали (здатність спростити або ускладнити завдання для різних учнів; використання візуальних, аудіо- та тактильних ресурсів);
- підтримка самооцінки дітей та молоді через позитивне підкріплення.

Організація та проведення творчих майстер класів для отримувачів послуг мережі центрів соціальних служб – це не лише культурна чи освітня ініціатива, а й інструмент соціальної інтеграції, психологічної підтримки та розвитку творчого потенціалу для дітей та молоді з інвалідністю.

Батьки, або особи, що їх замінюють теж стають в полі зору фахівця із соціальної роботи. Під час роботи варто звертати увагу на їх батьківський потенціал, що включає не лише здатність батьків забезпечити фізичну, емоційну й соціальну підтримку своїй дитині, а й внутрішні ресурси, готовність до співпраці з фахівцями та участь у процесі реабілітації, навчання і соціалізації дитини.

Спостереження та лагідна комунікація з батьками може стати більш інформативною під час проведення творчих майстер класів та дієвою у подальшій взаємодії у вирішенні складних життєвих обставинах, складанні плану індивідуальної роботи з сім'єю. Під час майстер класу фахівець із соціальної роботи може звернути увагу на емоційний стан батьків, їх освітній рівень, активність, мотивацію, готовність взаємодіяти, а також фахівець може виявити сильні сторони, адже робота має ґрунтуватися не лише на проблемах, а й на виявленні сильних сторін родини та самої дитини.

Залучення більшої кількості фахівців, волонтерів до організації заходу дає можливість охопити увагою всіх учасників заходу і надати фахові консультації. Таким чином використання міждисциплінарного підходу у соціальній роботі, стане дієвим у забезпеченні умов для взаємодії та партнерства, узгодження дій та ефективного використання ресурсів.

Критерії ефективності заходів

У підсумку проведених заходів критеріями ефективності стануть: загальна атмосфера заходу, задоволення учасників від творчого процесу, створення унікальних робіт, розширення соціальних зв'язків, позитивні відгуки, а також бажання брати участь у майбутніх заходах.

Проведення творчих майстер класів для дітей та молоді з інвалідністю є важливою частиною в процесі здійсненні соціальної роботи та організації надання соціально адаптаційних послуг для отримувачів соціальних послуг та засобом соціальної інтеграції осіб з інвалідністю.

Підготувала:

Методистка відділу підвищення професійних компетенцій працівників надавачів соціальних послуг
Кlachко Наталія Петрівна